

Spis treści

Od autora	9
-----------------	---

Wprowadzenie

Pojęcie cywilizacji klasycznej	11
Źródła poznania cywilizacji klasycznej	11
Ramy czasowe cywilizacji klasycznej	14
Świat śródziemnomorski	15

1. Kręgi cywilizacyjne

1. Bliskowschodnie korzenie cywilizacji klasycznej	19
Mezopotamia – kolebka cywilizacji	19
Fenicjanie – łącznicy między Bliskim Wschodem a światem śródziemnomorskim	21
Egipt	22
2. Świat w czasach cywilizacji klasycznej	24
Początek epoki imperiów – Asyria i Persja	24
Cywilizacja perska	25
Cywilizacja celtycka (lateńska)	30
Inne kręgi cywilizacyjne	33
3. Grecja przed Grecją	35
Cywilizacja minojska	35
Cywilizacja mykeńska	35
Ciemne Wiek. Dziedzictwo cywilizacji mykeńskiej	37

4. Świat grecki od narodzin cywilizacji klasycznej do podboju rzymskiego	40
<i>Periodyzacja dziejów greckich</i>	<i>40</i>
<i>Powstanie cywilizacji greckiej i Wielka Kolonizacja</i>	<i>40</i>
<i>Grecja w walce z Persją</i>	<i>44</i>
<i>Imperium Aten i jego upadek</i>	<i>45</i>
<i>Następstwa wojny peloponeskiej. Hegemonia Macedonii ...</i>	<i>45</i>
<i>Od Aleksandra do podboju rzymskiego – świat hellenistyczny</i>	<i>46</i>
5. Rzym od początków miasta do upadku cywilizacji klasycznej	48
<i>Periodyzacja dziejów Rzymu</i>	<i>49</i>
<i>Rzym królewski i wczesnorepublikański</i>	<i>49</i>
<i>Podbój basenu Morza Śródziemnego</i>	<i>51</i>
<i>Kryzys Republiki</i>	<i>53</i>
<i>Wojny domowe i upadek Republiki</i>	<i>53</i>
<i>Pryncypat</i>	<i>55</i>
<i>Pokój rzymski i jego kres</i>	<i>57</i>
<i>Dioklecjan i nowe Cesarstwo</i>	<i>57</i>
<i>Tryumf chrześcijaństwa i podział Cesarstwa</i>	<i>59</i>
<i>Upadek Cesarstwa na Zachodzie i koniec świata starożytnego</i>	<i>60</i>

II. Człowiek i gospodarka

1. Warunki naturalne basenu Morza Śródziemnego	65
<i>Warunki naturalne w Grecji</i>	<i>66</i>
<i>Warunki naturalne w Italii</i>	<i>66</i>
2. Rolnictwo i demografia	67
<i>Rolnictwo typu śródziemnomorskiego</i>	<i>67</i>
<i>Siła robocza w rolnictwie antycznym. Niewolnictwo</i>	<i>68</i>
<i>Rolnictwo a zaludnienie</i>	<i>73</i>
<i>Rolnik i pasterz – dwaj wrogowie</i>	<i>74</i>
<i>Rolnictwo a urbanizacja</i>	<i>75</i>

3. Wytwórczość pozarolnicza i handel	76
<i>Technologia, postęp techniczny, wynalazczość</i>	<i>76</i>
<i>Organizacja wytwórczości pozarolniczej</i>	<i>77</i>
<i>Komunikacja i handel</i>	<i>78</i>
<i>Wymiana ze światem zewnętrznym</i>	<i>81</i>
<i>Wprowadzenie pieniądza</i>	<i>84</i>
<i>Pieniądz w świecie rzymskim</i>	<i>85</i>
<i>Rozkład systemu monetarnego w świecie klasycznym</i>	<i>85</i>

III. Człowiek i społeczeństwo

1. Jednostka, rodzina, wspólnota	89
<i>Pozycja kobiet w mieście starożytnym</i>	<i>90</i>
2. Grecka polis i jej mieszkańcy	94
<i>Istota wspólnoty politycznej według Greków</i>	<i>94</i>
<i>Poczucie świadomości greckiej. Hellenizacja</i>	<i>95</i>
<i>Polis archaiczna i jej ewolucja – oligarchie i demokracje</i>	<i>96</i>
<i>Grecki ideał społeczny i jego realizacja – Sparta</i>	<i>99</i>
<i>Grecki ideał społeczny i jego realizacja – Ateny</i>	<i>101</i>
<i>Polis późnoklasyczna i hellenistyczna</i>	<i>105</i>
3. Rzym – od wspólnoty miejskiej do społeczeństwa imperialnego	105
<i>Spółeczeństwo rzymskie w czasach królewskich</i>	<i>106</i>
<i>Patrycjusze i plebejusze</i>	<i>107</i>
<i>Kompromis patrycjuszowsko-plebejski</i>	<i>108</i>
<i>Spółeczeństwo rzymskie w okresie wielkich podbojów</i>	<i>109</i>
<i>Kryzys społeczeństwa rzymskiego u schyłku Republiki</i>	<i>112</i>
<i>Powstanie społeczeństwa imperialnego</i>	<i>115</i>
<i>Miasto Rzym od epoki królów do Cesarstwa</i>	<i>118</i>
<i>Nowe podziały społeczne</i>	<i>124</i>
<i>Romanizacja Imperium</i>	<i>124</i>
<i>Ewolucja pojęcia „barbarzyńcy” w świecie grecko-rzymskim</i>	<i>125</i>
<i>Spółeczeństwo późnego Cesarstwa</i>	<i>126</i>

IV. Człowiek i władza

1. Jednostka a władza	129
2. Poglądy na władzę i sposoby jej legitymizacji	131
<i>Wolność i prawo</i>	<i>131</i>
<i>Królowie i tyrani – władza jednostki w świecie greckim</i>	<i>132</i>
<i>Ewolucja rzeczypospolitej rzymskiej</i>	<i>134</i>
<i>Cesarstwo jako restauracja Republiki</i>	<i>134</i>
3. Instytucje polityczne i ich przemiany	138
<i>Instytucje polis</i>	<i>138</i>
<i>Polis arystokratyczna</i>	<i>139</i>
<i>Ustrój Sparty i jego ewolucja</i>	<i>139</i>
<i>Ustrój Aten – od arystokracji do demokracji</i>	<i>140</i>
<i>Instytucje polityczne Republiki Rzymskiej</i>	<i>145</i>
<i>Życie polityczne w Rzymie republikańskim – od zgody narodowej do wojen domowych</i>	<i>149</i>
<i>Władza i jej instytucje za Cesarstwa</i>	<i>152</i>
<i>Następstwo władzy cesarskiej za pryncypatu</i>	<i>153</i>
<i>Późne Cesarstwo – centralizacja i podział</i>	<i>155</i>

V. Człowiek i wojna

1. Wojna w świecie greckim	158
<i>Polis a wojna</i>	<i>158</i>
<i>Wojskowość grecka w epokach archaicznej i klasycznej – hoplici i falanga</i>	<i>159</i>
<i>Wojna na morzu</i>	<i>161</i>
<i>Wojny perskie</i>	<i>162</i>
<i>Imperium Aten od powstania Związku Morskiego do końca wojny peloponeskiej</i>	<i>167</i>
<i>Najemnicy i przemiany w sztuce wojennej</i>	<i>169</i>
<i>Filip II i hegemonia Macedonii</i>	<i>171</i>
<i>Podboje Aleksandra Macedońskiego</i>	<i>174</i>
<i>Rozpad imperium Aleksandra</i>	<i>175</i>
<i>Armia macedońska i hellenistyczna</i>	<i>176</i>

2. Rzym i wojna	178
Podbój Italii	178
Mechanizmy ekspansji rzymskiej	179
Rzymska mentalność imperialna	182
Armia rzymska w czasach wielkich podbojów	184
Wojny punickie	185
Kryzys armii republikańskiej i reformy Mariusza	191
Podbój wnętrza Europy i jego ustanie	191
Pokój rzymski	194
Armia Cesarstwa	195
Imperium w defensywie	197
Wędrowniacy Ludów i upadek Cesarstwa Zachodniego	199
Przyczyny rozkładu armii rzymskiej	200

VI. Człowiek i Bóg

1. Religie tradycyjne	202
Politeizm	202
Charakter religii tradycyjnych	203
Rola kultu	204
Wieszczanie i wyrocznie	205
Sanktuaria panhelleńskie	206
Religijność Greków. Rola mitu	207
Życie pozagrobowe w religii greckiej	208
Wyjątkowość religii rzymskiej	209
2. Przemiany religijne w czasach Cesarstwa	212
Judaizm	212
Żydzi pod władzą Rzymu	213
Powstanie chrześcijaństwa	214
Zerwanie z judaizmem	216
Wczesny Kościół	216
Cesarstwo a chrześcijaństwo – prześladowania	217
Kryzys religii tradycyjnych	218
Chrześcijaństwo a cywilizacja grecko-rzymska	220
Wielkie prześladowania	221
Chryścjanizacja Cesarstwa	221
Konsekwencje chrystianizacji. Metropolie, papież, mnisi	224

VII. Człowiek i kultura

1. Kultura Grecji archaicznej	226
Kultura arystokratyczna	229
Sport w kulturze greckiej	230
Kultura obywatelska	231
Sztuka archaiczna	231
Powstanie filozofii	235
2. Kultura Grecji klasycznej	237
Ateńska tragedia i komedia	237
Architektura	240
Sztuki plastyczne. Zasada kanonu	241
Kultura duchowa – sofiści i sokratycy	244
Narodziny historiografii	246
3. Kultura hellenistyczna	247
Sztuka hellenistyczna	250
Filozofia – stoicyzm i epikureizm	253
Nauka	254
Podbój rzymski a kultura grecka	256
4. Kultura rzymska	256
Powstanie i rozkwit literatury łacińskiej	256
Kultura duchowa Cesarstwa	258
Prawo rzymskie	260
Kultura materialna Cesarstwa	262
Rozrywka masowa – wyścigi konne i walki gladiatorów	267
Ku sztuce średniowiecznej	271
 Kalendarium	273
Tablica synchronistyczna	278
Spis cytowanych źródeł	282
Indeks	283